

Давня та нова історія України

УДК: 94(477.83)

Я. В. Стоцький

ЧИН СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО: ВІД БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ ДО ДОБРОМИЛЬСЬКОЇ РЕФОРМИ

У статті досліджено початки розвитку монашого життя на українських землях, його роль у поширенні християнства в Київській Русі. Проаналізовано, що із падінням Київської держави українське чернецтво поступово втрачає монастирський аскетизм, місіонерську динаміку, бажання розвивати просвітницьку і наукову діяльність, мінімізує початкове призначення ченця. Розкрито роль З'єднаної Церкви (Унійної Церкви) у ренесансі українського монашества. У статті досліджуються трансформаційні процеси ЧСВВ обумовлені необхідністю вдосконалення структурних аспектів реформованого Чину, розкрито його статистичну динаміку, вплив на його життєдіяльність трьох поділів І Речі Посполитої та згасання розвитку ЧСВВ внаслідок державно-церковної політики російського царизму й австрійського цесаризму наприкінці XVIII ст. – у трьох чвертях XIX ст.

Ключові слова: монахи, чернецтво, василіяни, митрополит, патронат, унія.

Монаше життя прийшло в Україну разом із християнством, а навіть радше, адже християнство в Київську Русь принесли монахи.

Точних даних про перші монастирі нема: невідомо, скільки їх діяло, яка кількість монахів була в них. Але в древніх літописах є згадки про те, що вже за князювання Ярослава Мудрого в Києві було два монастирі: св. Юрія і св. Ірини.

Він, Ярослав Мудрий, також збільшив єпископати, на базі Київської єпархії утворив митрополію, любив монаше оточення: ченці читали йому церковні книги і перекладали їх слов'янською мовою, а рукописи зберігали в церкві св. Софії. Водночас монахи були місіонерами, котрі поширювали християнство на Русі, бо поганство в окремих місцях краю тривало до XIII ст. Особливу велику роль у наверненні політеїстів на християнство відіграли монахи Печерського монастиря [1, с.605]. А оскільки християнство на Русі поширювалося з півдня (Візантії), зі заходу (Великої Моравії), з півночі (Скандинавії) [2, с.9-10] то можна стверджувати, що чернецтво Київської Русі в перших десятиліттях християнства було інтернаціональним.

Монастирі жили автономно: кожний монастир був незалежним від іншого, ченці звільнені від громадянських повинностей, спосіб життя базований на основі правил Василя Великого або усних модифікацій до них Теодора Студита чи ігумена монастиря. Наприклад, у Києво-Печерському монастирі його засновник Антоній, а згодом його наступник Теодозій, внесли в монаший спосіб життя свої незначні зміни, що стосувалися здебільшого організаційного розширення й активізації місійної праці. Тому абсолютно заслужено у XII ст. монастир отримав назву лаври і перетворився на основний осередок релігійного та освітнього життя Київської Русі.

Монастирі в Київській Русі поставали від Десни до Сяну, бо кожний князь чи боярин, які себе поважали, вважали за честь для себе та свого роду заснувати монастир, забезпечити його маєтком і опікою. За деякими даними, в передмонгольський період у Київській Русі діяло біля 200 монастирів, переважно, в містах.

На початках свого виникнення монастирське життя було суворо-аскетичним, відданим молитві, місійній праці, науковій діяльності. Та згодом, особливо у XV-XVI ст., в чернецтво вкралося бажання наживи, вигоди, безтурботності та безвідповідальності. Це негативно вплинуло на початкове призначення ченця: убогство, чистоту, послух.

Причинами занепаду були не стільки розрізненість, децентралізація монастирів, а так зване право патронату або право подавання, пов'язане з тим, що польські королі почали роздавати церковне і монастирське добро під опіку (патронат) мирян, котрі про це добро не дбали. Крім того, королі призначали архімандритів із світських людей, які були байдужі до чернечих справ і нерідко жили аморально.

Право подавання вважали дозволом новообраному кандидатові на церковний престол (від митрополита та єпископів до ігумена і священника) "розпоряджатись церковним майном, з котрим була зв'язана в користь держави військова служба і другі обов'язки" [3, с.18].

І, власне, надужиттям цим правом і пов'язано перехід лена до нових власників. А ті, своєю чергою, могли його роздати, продати чи здати в оренду. Таким чином, право подавання ставало децентралізованим і матеріалізованим. Тож не дивно, що Віленський собор 1509 року міг лише констатувати купування єпископатів, але аж ніяк не боротися проти цього. Бо продавцем був король Зигмунт I (1507-1548 рр.), а згодом його син Зигмунт II Август (1548-1572 рр.). І ні перший, ні другий не звертали уваги на професійну гідність та моральність кандидатів. І за наступних польських королів така практика тривала. Наприклад, король Стефан Баторій (1576–1586 рр.) роздавав єпископства й архимандридства своїм офіцерам за військові подвиги. Треба зауважити, що це право діяло не тільки в Православній, а й у Католицькій церкві. Бо, надаючи духовні чини своїм відважним воякам, король Зигмунт Август понизив моральний стан православної церкви; але й для римо-католиків цей період названо "періодом найбільшого занепаду і rozprzężenia польського єпископату" [4, с.128]. Але найбільше це вплинуло на православних, бо коріння підкупів та підлабузництва ще тягнуться й через підсвідомість православного клиру від перших появ грецького духовенства в Київській Русі, котре принесло з Візантії ці ознаки.

Але королі мали борги і тому змушені були продавати ктиторські права вельможам на церкви, монастирі, єпископати. А те, що ці вельможі, отримавши, а точніше, купивши, той чи інший церковний чин або монастирський маєток, вели спосіб життя явно не церковний чи чернечий, то причина також захована в тому середовищі, з котрого вони виходили. Мета права ктиторства чи подавання була єдина – збагатитися новим власникам за рахунок доходів із багатих церковних і монастирських земель. Саме тому в XVI ст. українське чернецтво занепадало, а разом із ним підупадала й Українська Церква, котра все-таки шукала вихід із ситуації.

Ситуація не змінилася на краще і після Берестейської унії (1596 р.), особливо впродовж перших двох десятиліть після неї.

Та роль і значення чернецтва в житті З'єднаної Церкви (Унійної Церкви) і в утвердженні унії добре усвідомлював ще з 1605 року ієромонах Віленського Святотроїцького монастиря Йосиф Велямин Рутський. Для цього він написав проект "Виклад одного Русина про виправлення устрою у грецькому обряді", в котрому на тлі занепаду Східної Церкви дійшов висновку, що: "Це наше лихо походить з двох причин: з браку знання (науки) наших старших (тобто митрополитів і єпископів) та з браку досконалості й святости життя" [5, с.106]. А оскільки як за звичаєм Східної Церкви всю ієрархію вибирали з ченців, то, "якщо хочемо мати добрих єпископів, подбаймо про добрих ченців" [5, с.107]. Тож для того, щоб З'єднана Церква отримала новий імпульс до розквіту, потрібна була невідкладна реформа чернецтва. Ставши Київським митрополитом (1613-1637 рр.), Рутський розпочав у 1617 році реформу чернецтва, котру через шість років у основних її аспектах завершив.

Отож, маючи в своїй митрополичій єпархії майже 60 монахів і п'ять монастирів (Вільно, Битень, Жировиці, Новгородок та Мінськ), митрополит Рутський скликав у липні 1617 року першу генеральну капітулу до Новгородович. На цій капітулі Рутський зреорганізував східне чернецтво в Київській митрополії і заснував "Чин святого Василя Великого" [5, с.108]. Василянський Чин, котрий було утворено в 1617 році, цим завдячує Берестейській Унії, бо він повстав, "щоб служити цій Унії" [6, с.1]. Таким чином, 1617 року було засновано "Віленську конгрегацію Пресвятої Трійці".

Основними пунктами структуралізованого Чину було: об'єднання монастирів у один Чин на підставі розроблених Рутським Загальних і Партикулярних правил та Капітульної конституції, що були закінчені на третій генеральній капітулі 1623 року, і в основу котрих покладено писання й правила св. Василя, частину параграфів запозичено з правил Товариства Ісусового – 10 із 68 перенесено майже повністю [5, с.125], деякі мали подібність, а решту Рутський склав сам; визначення, що Чин очолює митрополит, котрий опікується ним, але не втручається у внутрішні справи; практичним керівником Чину є протоархимандрит; монастирями управляють ігумени; нерозривність Чину та ієрархії (з дозволу короля Владислава IV від 1635 року – вибір єпископів і митрополита тільки зі зреформованих василіян) [5, с.120].

Метою реформованого Чину було не лише "Слава Божа" і піклування "про душі грецького обряду", а й збереження єдності між грецьким обрядом і Римською церквою [7, с.88]. Та найважливішим пунктом зреформованого Чину стала централізація, бо до цього монастирі Київської митрополії не були з'єднані між собою і не мали одного спільного керівника. Крім того, це було важливо для розвитку З'єднаної Церкви навіть із політичної точки зору, бо Україна як держава в цей період не існувала, тому Василянський Чин став стрижнем не тільки релігійним, а й духовно-освітньо-політичним.

24 жовтня 1624 року Конгрегація Поширення Віри своїм декретом офіційно підтвердила чернечу реформу Рутського. А 20 серпня 1631 року папа Урбан VIII видав бреве, яким затвердив декрет Конгрегації і дав митрополитові повну владу над руськими ченцями та доручив їх його особливій опіці [5, с.131].

У 1636 році Чин нараховував майже 160 ченців і 36 монастирів [5, с.138]. Із них тільки 5 монастирів були розміщені на території України, 2 – у теперішній Польщі, 2 – у Литві, а решта – в Білорусі [5, с.138]. Наприкінці XVII століття кількість ченців не збільшилась, але число монастирів зменшилося до 31 [5, с.150]. Причину такого стану треба вбачати в Козаччині та у московсько-польській війні, коли монастирі василіян знищували, у багатьох випадках – разом із монахами. Крім того, в цей період застою зазнала освітньо-шкільна діяльність Чину.

Організувавши Чин св. Василя Великого, митрополит Рутський усе-таки не довершив своєї справи. І ця недовершеність після його смерті вилилась у протистояння між наступними митрополитами З'єднаної Церкви та ієрархією Чину. Маю на увазі те, що Рутський не встиг написати окремих правил, що регулювали

б взаємини між митрополитом і Чином. Такий суперечливий стан тривав, майже п'ятдесят років і загальмував розвиток як Чину, так і З'єднаної Церкви. Це шкодило і першим, і другим. Тому для розв'язання суперечностей у серпні 1686 року була скликана Новгородська капітула Чину. На ній у присутності Апостольського нунція укладено "Угоду між Київським митрополитом і Василіянським Чином, осучаснено правила митрополита Рутського та зібрано в один корпус і доповнено капітульні конституції й "Завваги про вибір протоархімандрита" [5, с.155]. Все це дало новий позитивний імпульс крокуванню унії Україною і зростанню Чину, до якого вступали нові монастирі, що прийняли унію. Отож, як у роки Рутського, монастирі ставали гранітним фундаментом Берестейської унії, високоосвітнім вишколом єпископів, а згодом – центрами просвіти як духовенства, так і народу. І хоча кінець XVII ст. та початок XVIII ст. були політично складними (наприклад, боротьба за польський трон між Августом II і Саксонським Станіславом Лещинським), унія таки поширилася на всю Східну Галичину, а невдовзі й на Правобережну Україну. Зокрема, 1692 року прилучився до унії Перемишльський єпископ Інокентій Винницький, 1700 року – Львівський єпископ Йосиф Шумлянський, а 1702 року – Луцький єпископ Денис Жабокрицький.

У зв'язку з тим, що частина Білорусі та України були в унії вже сто років, а тільки-но приєднані єпархії та монастирі перейшли з православ'я зі своїми частково відрізненими Богослужбовими правилами, виникла необхідність звести Богослужбові правила і порядки до ідентичності.

Від Новгородської капітули 1686 року, приєдналися за станом на 1710 рік до З'єднаної Церкви 22 монастирі. Отож, Замойський синод (1720 р.) не випустив із поля зору чернече життя, котрому присвятив увесь 11-й розділ своїх рішень "Про монастирі й чернечий стан", і це стосувалося насамперед монастирів новоз'єднаних єпархій.

Отож, монастирі Перемишльської, Львівської, Луцької, Володимирської і Холмської єпархій мали об'єднатися в конгрегацію під керівництвом протоархімандрита. І це був один із найвагоміших пунктів. Також Замойський синод вирішив, що єпископами мають бути лише монахи-василіяни, котрі пройшли новіціят і, зрозуміло, були гідні єпископських свячень. Із цього рішення в жодному разі не виникало протиставлення "білого" і "чорного" духовенства. Причина в тому, що на той час основним недоліком "білого" духовенства була недостатня освіченість. І вирішення цієї справи Замойський синод доручив теж василіянам. Але, на жаль, василіяни спрямували власні освітні сили тільки на підготовку своїх монахів, а світський клир знову залишився за межею високої церковної освіти.

Можна, напевно, вважати, що Замойський синод своїми розпорядженнями вирішив реформувати новоз'єднані монастирі, а, значить, увесь Василіянський Чин.

Створенню нової конгрегації василіян із новоз'єднаних монастирів противилися василіяни з конгрегації Пресвятої Трійці (Литовської), які, таким чином, втрачали своєрідну чернечу монополію в З'єднаній Церкві.

Тому Львівською капітулою від 26 серпня 1739 року під проводом митрополита Атанасія Шептицького на підставі конституції Новгородовицької капітули (1617 р.) було утворено нову конгрегацію – Покрови Пресвятої Богородиці, котру згодом звано найчастіше "Польською", або "Руською". На час утворення ця конгрегація налічувала понад 120 монастирів і біля 700 ченців, із них тільки сорок були ієромонахами [5, с.30]. На цій самій капітулі було прийнято рішення про старання ченців нової конгрегації до об'єднання обох конгрегацій в один Чин під керуванням протоархімандрита. Це також вдалося здійснити митрополитові Атанасію Шептицькому на капітулі в Дубні у 1743 році. Тоді конгрегація Пресвятої Трійці (Литовська) і конгрегація Покрови Матері Божої (Руська) об'єдналися в один Чин – "Руський Чин святого Василія Великого". В об'єднаній Чин вони оформились як окремі провінції під назвами колишніх конгрегацій. На момент об'єднання Чину Литовська провінція мала 66 монастирів і 445 ченців, а Руська провінція – 129 монастирів і майже 700 ченців [8, с.31]. Об'єднання Чину затвердив папа Бендикт XIV бреве "Inter plures" від 11.05.1744 року, давши Чині назву "Ordo Sancti Basilii Magni Ruthenorum". У цьому ж бреве папа Бендикт XIV доручив митрополитові Атанасію Шептицькому разом із настоятелями Чину провести касацію або об'єднання малих монастирів, котрі не могли утримувати хоча б 8 ченців. Тому в 1744-1772 роках Чин, за вказівками Ватикану, прилучив або закрити біля 60 монастирів [5, с.206]. Але цього ж періоду було одночасно відкрито й нові монастирі. Якщо в 1743 році всього у Чині було 195 монастирів, то в 1772 році – 145 [5, с.206].

Взагалі, статистика 1772 року має деякі розходження. Кількість 145 монастирів, як ми вже зазначили зафіксував о. І. Патрило, а за Я. Гіжицьким в 1772 році Руська провінція мала 72 монастирі, 466 ієромонахів, 73 клирики і 74 брати; в Литовській провінції було також 72 монастирі, 478 ієромонахів, 117 клириків, 17 братів. До того ж, Супрасльське ігументство мало 3 монастирі, в котрих мешкали 20 ієромонахів, 9 клириків і 3 брати. Отож, за Я. Гіжицьким, загальне число було таким: 1258 ченців і 147 монастирів [9, с.445].

М. Ваврик на 1772 рік нарахував 72 монастирі в Литовській провінції плюс монастир у Вербилові та 81 монастир у Руській провінції плюс Римська резиденція, що разом становило 155 монастирів і 1235 ченців (без новиків). А якщо додати сюди вже згадану Супрасльську архімандрію з двома резиденціями у Варшаві й Кузниці та з 334 ченцями, то буде 158 монастирів і 1268 ченців [8, с.48-49].

Загалом, василіяни після францисканів (5308 ченців), єзуїтів (2362), домініканів (2092) і кармелітів (1418) були найчисельнішим Чином на українсько-білоруських землях. А якщо врахувати ще й те, що закарпатські василіяни у 1733 році об'єдналися у самостійну провінцію св. Миколая, то в З'єднаній Церкві василіянське монашество на 1772-1773 роки нараховувало 178 монастирів і понад 1370 ченців [8, с.48-49].

Період від Дубненської капітули 1743 року до першого поділу Польщі 1772 року – це час найбільшого розквіту Василіянського Чину, котрий найвагоміше проявляв себе в душпастирстві, освітньо-виховній діяльності, місійному служінні, науково-видавничій сфері.

Перший поділ Польщі призвів до того, що Чин не зі своєї волі опинився в різних державах. Частина монастирів була відрізана від головного протоархімандрита і провінційних протоігуменів. А ні Росія, ні Австрія не дозволяли таким монастирям підпорядковуватися цим верховним настоятелям, бо вони перебували за кордоном. Тому для Василіянського Чину настала потреба знайти вихід із ситуації, в котру потрапив Чин. І таким розв'язанням проблеми був поділ Чину на чотири провінції.

Отже, у липні-вересні 1780 року відбулася Тороканська капітула під проводом митрополита Ясона Сможевського, котрого час від часу заступав на ній Пінський єпископ Гедеон Горбацький [10, с.57].

Основним завданням цієї капітули було відредагувати василіянські конституції, підготовлені в Гощі, пропозиції і зауваження провінцій та окремих ченців з метою піднести урядування і втримати єдність Чину в зв'язку з політичними подіями, що сталися внаслідок поділу Польщі.

Та найголовніше те, що Тороканська капітула вирішила поділити наявні дві провінції на чотири: Литовську, Білоруську, Руську і Галицьку й вибрала чотирьох провінціалів на ці провінції. Ними були оо. Інокентій Малиновський, Теодосій Ростоцький, Атанасій Петровський, Амвросій Матковський, а о. Йосафата Маргулеса обрали протоархімандритом Чину [10, с.57].

І. Патрило подав дещо відмінні імена та прізвиська згадуваних протоархімандрита і протоігуменів. За цим автором вони такі: протоархімандрит о. Йосиф Моргулець [5, с.223], протоігумен Білоруської провінції о. Інокентій Мілянський [5, с.223], протоігумен Руської провінції о. Інокентій Матковський [5, с.225], протоігумен Галицької провінції о. Анастасій Пйотровський [5, с.227] і тільки ім'я та прізвище протоігумена Литовської провінції о. Теодосія Ростоцького [5, с.228] повністю співпадає з подачею В. Чернецького у його "Літописі...".

Та повернемося до поділу Чину на Тороканській капітулі в контексті загальної статистики. Отже, Галицька провінція Найсвятішого Спасителя. До неї увійшли монастирі переважно тієї території, яка після першого поділу Польщі припала Австрії. Налічувала Галицька провінція 36 монастирів.

Руська провінція Покрови Матері Божої – це 33 монастирі на території Львівської, Луцької, Перемишльської, Володимирівської, Холмської єпархій і т. зв. Української частини Київської єпархії.

Литовська провінція Пресвятої Трійці – понад 50 монастирів, що після 1772 року залишилися на території поділеної і Речі Посполитої. До неї належали також бучацькі василіяни.

Білоруська провінція Святого Миколая – це 20 монастирів, які після 1772 року діяли в Російській імперії.

Однак після третього поділу (1795 р.) Польщі землі Білорусі, Волині, Холмщини опинилися під Російською імперією, а з ними – Литовська і Руська провінції. Царизм добре усвідомлював роль і значення василіян у З'єднаній Церкві. Тому основний удар його був спрямований проти василіянських монастирів, котрі в 1833-1839 роках царська влада репресивно перетворила в російсько-православні.

У 1810-1864 роках була й п'ята провінція – Холмська – Різдва Матері Божої, монастирі котрої до 1809 року належали до Галицької провінції. У 1864-1872 роках Холмську провінцію знищив російський царизм. Ті українські землі, що ще в контексті трьох поділів Польщі відійшли до держави Габсбургів, а це в основному Східна Галичина, таких репресій не зазнали. Лише в 1782 році менші монастирі, що не мали достатнього самостійного утримання, об'єднали з більшими. Це локальне об'єднання укрупнило монастирі, бо кількісно ченців не зменшилося.

Процес укрупнення монастирів почався ще після Дубненської капітули, потім набрав нового розмаху після березневого декрету 1787 року царя Йосифа II про редукацію василіянських монастирів. Це привело ось до чого: якщо на 1780 рік Галицька провінція мала 36 монастирів і 314 ченців, то на початку XIX століття в ній залишилося тільки 26 монастирів і біля 200 ченців [5, с.316].

А в 1854 році василіяни мали в Галичині лише 14 монастирів і 84 ченців [11, с.19]. Щодо інших провінцій, які перебували під царською Росією, то на початку XIX століття у них було 85 монастирів і 772 ченці [8, с.55]. Отже, підсумовуючи цей процес, ще раз зазначимо, що Галицька провінція на 1801 рік нараховувала 26 монастирів і біля 200 монахів [8, с.56]. Таким чином, перші три провінції порівняно з 1772 роком втратили 14 монастирів і біля 150 ченців, а Галицька провінція – 10 монастирів і понад 100 ченців. Якщо перші потрапили під жорна православного царизму, і їхні втрати були "логічними", то у випадку Галицької провінції такі втрати були дивними, хоча "йосифінські амбітні реформи" зрештою це також пояснюють.

На 1826 рік весь Василіянський Чин нараховував 103 монастирі й біля 786 монахів, що на 52 монастирі та 449 ченців менше, ніж у 1772-1773 рр. [8, с.61].

Ліквідація З'єднаної Церкви, і насамперед Василіянського Чину, в Російській імперії вступила в свою завершальну фазу за царювання Миколи I – на основі проекту о. Й. Семашка від 1827 р. і царських указів від 9.10.1827 р. та від 15.06.1833 р. Отже, у 1833-1839 рр. царизм закрит понад 60 василіянських монастирів і вигнав із них більш як 500 ченців. Хто з монахів чинив хоч найменший опір, був запроторений у в'язниці чи на заслання. Опустілі монастирі ставали надбанням православних монахів, переходили в парафіяльні церкви або у фонд єпархіального клиру РПЦ.

Така ж доля спіткала Холмську провінцію. В ніч із 15 на 16 листопада 1864 року царські військові підрозділи інтернували всіх василіян із монастирів провінції у Варшавський монастир, а указом від 1872

року цар Александр II скасував і цей монастир. А після того, як у 1875 році царський уряд зліквідував на Холмщині З'єднану Церкву, василіяни були полишені на власний вибір.

Отаким сумний і трагічний шлях тих василіянських провінцій, які опинилися під владою Російської імперії.

Не набагато кращою була ситуація в Галицькій провінції, де на 1882 рік налічувалося 14 монастирів та біля 60 ченців (50 ієромонахів, 4 студенти і 6 братів) [8, с.62].

Такий сумний стан Галицької провінції можна пояснити патентами цесаря Йосифа II (1780-1790 рр.). Наприклад, декрет від 1782 року заборонив усім чинам зв'язки з верховними настоятелями за межами Австрійської імперії, а з цього випливає, що Галицька провінція стала "сиротою". Наступний патент 1783 року наказував монастирям кожної єпархії утворювати власну провінцію, менші й бідніші монастирі приєднати до більших, вибирати ігумена з власних ченців і т. ін. Все це надто негативно вплинуло на розвиток Василіянського Чину Галицької провінції. І хоча за цесаря Франца-Йосифа настало полегшення для Чину (відміна деяких патентів Йосифа II), та кардинальних змін це вже не могло забезпечити. Зрештою, ні російський царизм, ні австрійський цесаризм не сприяли розвитку чернецтва: бо, як бачимо, перший його знищував, а другий – обмежував.

Тож на 1882 рік увесь Василіянський Чин налічував тільки 22 монастирі та 114 ченців, що майже стільки ж, як було в 1624 році за митрополита Рутського: 20 монастирів і 100 ченців [8, с.63].

Тому, внаслідок окреслених причин, Чин був у надто запущеному стані. Потрібна була вирішальна операція чи, пак, реформа, бо такий стан не задовольняв ні З'єднану Церкву, ні Чин, ні, зрештою, Апостольську Столицю. Таке становище мала виправити Добромільська реформа.

Джерела та література

1. Kureczko J. Słowiani / odbitka z "Encyklopedyi Kościelnej" / J. Kureczko. – Warszawa, 1902. – S.605-606.
2. Левицький Ю. Коротка історія Української (Київської) Церкви / Левицький Юрій. – Львів: Свічадо, 1993. – 54 с.
3. Студинський К. Пересторога. Руський памятник початку XVII віка / Кирило Студинський. – Львів, 1895.
4. Chodynicki K. Stosunek Rzeczpospolitej do wyznania grecko-wschodniego / K. Chodynicki // Przegląd naukowy i literacki. – Warszawa, 1921. – Т. XXIII. – S.124-136.
5. Нарис історії Василіянського Чину Святого Йосафата. – Рим: В-во ОО. Василіян, 1992. – Т.48.
6. Патрило І. Василіянський Чин після Берестейської Унії (1596) / І. Патрило // Конференція ["Katolickie unie kościelne w Europie Środkowej i Wschodniej"], (Przemyśl-Kraciczyn, 25-27 października 1996 r.) / Р. – К., 1996.
7. Підручний П. Початки Василіянського Чину і Берестейська Унія: матеріали Четвертих "Берестейських читань" / П. Підручний ["Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVIII столітті"], (Львів, Луцьк, Київ, 2-6 жовтня 1995 р.) / Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії. – Л.: Ін-т Іст. Церкви Льв. Богосл. Акад., 1997. – 156 с.
8. Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII-XX ст. Топографічно-статистична розвідка / Михайло Ваврик, ЧСВВ. – Рим, 1979. – 217 с. – (Записки Чина Св. Василя Вел.; серія II, секція I, т.XL).
9. Giżycki J. Kilka słow o Wyteniu i Bazylianach / J. Giżycki. – Lwów, 1910.
10. Чернецкий В. Лѣтопись монастыря оо. Василіанъ въ Крестонополи одъ его основанія 1763 до 1890 р. / В. Чернецкий. – Львовъ, 1893.
11. Шематисмъ чина св. Василя В. въ Галиціи на годъ 1857. – Львів, 1857.

Стоцкий Я. В. Чин св. Василия Великого: од Берестейской унии к Добромільской реформе

В статтє исследовано начала развития монашеской жизни на украинских землях, его роль в распространении христианства в Киевской Руси. Проанализировано, что из падением Киевского государства украинское чернецтво постепенно теряет монашеский аскетизм, миссионерскую динамику, желание развивать просветительскую и научную деятельность, минимизирует начальное предназначение ченца. Раскрыта роль Униатской Церкви в ренессансе украинского монашества. В статтє исследуются трансформационные процессы ЧСВВ обусловленные необходимостью усовершенствования структурных аспектов реформированного Чина, раскрыто его статистическую динамику, влияние на его жизнедеятельность трёх разделов I Речи Посполитой и угасание развития ЧСВВ вследствие государственно-церковной политики российского царизма и австрийского цесаризма в конце XVIII в. – в трёх четвертях XIX в.

Ключевые слова: монахи, чернецтво, василіяни, митрополит, патронат, унія.

Stotskyj Ya. V. Order St. Vasylij the Great: From Union of Brzesc to Bobromylska Reform

The article investigates the outsets of development of monk life in the land of Ukraine, its role in propagation of Christianity in Kyivan Rus'. The author states that the downfall of Kyivan State Ukrainian monasticism lost its monastic asceticism, missionary dynamics, aspiration to develop enlightenment and scientific activity, minimizes the primary mission of a monk. The article also reveals the role of Union Church in the context of Ukrainian monasticism renaissance which right after the Union of Brzesc (1596) by virtue of Joseph Weliamyn Rutski (1613-1637), received new impetus to its prosperity. For this, metropolitan Rutski in 1617 began monasticism reform which had been in most its aspects completed in six years, paying attention to the unity of the Greek rite and Rome Church by centralizing monasticism into one Order of St. Vasylij the Great (OSVG). The article deals with transformational processes stipulated by the need of improvement of the structural aspects of the reformed Order, its statistical dynamics, influence of I Rzeczpospolita and decrease in OSVG development due to state-church politics of of russian tzarism and austrian cesarism at the end of XVIII – first quarters of XIX c.

Key words: monks, monasticism, vasylians, metropolitan, union, protection.